

succurrendum est⁵⁵: quia placet, dominii acquisitione extingui actionem: jussu enim pretoris ductus⁵⁴, in bonis sit ejus, qui duxit.

27. GAIUS, lib. 6, ad Edictum provinciale. Si noxali judicio agitur de servo, qui pignoris jure tenetur, aut de eo, cujus ususfructus alterius est, admonendi sumus, si creditor vel usufructuarius praesens defensionem suscipere noluerit⁵⁶, proconsulem interventurum, et pignoris persecutionem, vel ususfructus actionem negaturum. Quo casu dici potest, ipso jure pignus liberari: nullum enim pignus est, cujus persecutio negatur. Ususfructus autem, etiamsi persecutio [ejus] denegetur, ipso jure durat, eoque donec non utendo constituto tempore pereat⁵⁶. — § 1. Ex his, quae diximus de servo, qui alicui pignoris jure obligatus est⁵⁷, deque statulibero⁵⁸, et [de eo] cujus ususfructus⁵⁹ alienus est, apparet, eum, qui alienum servum in⁶⁰ jure suum esse responderit, quamvis noxali judicio teneatur, non tamen posse noxae deditioe ipso jure liberari: quia nullum ad actorem dominium transferre possunt, cum ipsi domini non sint⁶¹. Certe tamen, si ex ea causa traditum postea dominus vindicet, nec litis aestimationem offerat, poterit per exceptionem doli mali repelli.

28. AFRICANUS, lib. 6 Quaestionum. Et generaliter si alieni servi nomine, qui tibi justam servitutem serviret, noxali tecum egerim, tuque eum mihi noxae dederis, sive, me possidente, dominus eum vindicet, exceptione⁶² doli mali, nisi litis aestimationem offerat, eum summovere possum: sive ipse possideat, Publiciana⁶³ mihi datur: et adversus excipientem si dominus ejus sit, utilem mihi replicationem doli mali profuturam: et secundum haec, usu quoque me capturum, quamvis sciens alienum possideam⁶⁴: alioquin, si aliter constitutur, futurum, ut summa iniquitate bonae fidei possessor adficiatur, si, cum ipso jure noxalis actio adversus eum competat, necessitas ei imponatur, ut litis aestimationem sufferat. Eademque dicenda sunt et si, cum ab eo non defenderetur, jussu praetoris eum duxerim⁶⁵: quoniam isto quoque casu justam causam possidendi habeo.

29. GAIUS, lib. 6, ad Edictum provinciale. Non solum autem qui in potestate non habet, recusare potest noxae judicium, verumetiam habenti in potestate liberum est⁶⁶ evitare judicium, si indefensam eam personam relinquit: sed huic necesse est, jus suum ad actorem transferre, perinde ac si damnatus esset.

30. Idem, lib. ad Edictum praetoris urbani, titulo de Damno infecto. In noxalibus actionibus, eorum qui bona fide absunt, jus non corrumpitur, sed reversis⁶⁷ defendendi ex bono et aequo potestas datur, si domini sint, sive aliquid in ea re jus habeant: qualis est creditor, et fructuarius.

31. PAULUS, lib. 7, ad Plautium. Quod ait praetor, cum familia furtum faciat, ad eum modum se actionem daturum, ut tantum actor consequatur, quantum, si liber fecisset⁶⁸, consequeretur: quaeritur, utrum ad pecuniae praestationem respiciat, an etiam ad noxae deditioem, ut puta [si] ex pretii noxae deditorum duplum colligatur, sequentes actiones inhiibeantur? Sabinus et Cassius putant, pretium quoque noxae deditorum imputari debere: quod Pomponius probat: et est verum: nam, et si servus indefensus ductus sit, aestimatio ejus imputanda est. Certe non tantum duplationis, sed et conditionis⁶⁹ rationem habendam, Julianus putat: furti faciendi tempus spectandum esse, an ejusdem familiae sint servi: nam si hi, qui plurium dominorum erunt, unus esse postea coeperint, locus edicto non erit.

32. CALISTRATUS, lib. 2 Edicti monitorii. Is, qui in aliena potestate est, si noxam commisisse dicatur, si non defendatur, ducitur: et, si praesens est dominus, tradere eum, et de dolo malo promittere debet.

33. POMPONIUS, lib. 14, ad Sabinum. Noxali judicio invitus nemo cogitur alium defendere⁷⁰, sed carere debet eo, quem non defendit⁷¹, si servus est: quod si liber est, qui in potestate sit, indistincte ipsi sui defensio danda est⁷².

34. JULIANUS, lib. 4, ad Urseium [Feroecem]. Quotiens enim nemo filiumfamilias ex causa delicti defendit, in eum iudicium datur.

53. L. 2, in fin. supr. si ex noxali. — 54. d. L. 2, in fin. — 55. L. 3, supr. si ex noxali. — 56. L. 69, infr. de solutione. — 57. L. 22, § 1, supr. h. t. — 58. L. 14, § 1, supr. eod. — 59. L. 29, § 1, supr. eod. — 60. L. 8, infr. de interrogat. — 61. L. 23, § 1, supr. h. t. — 62. L. 11, L. 27, in fin. supr. eod. — 63. L. 5, supr. de Public. in rem act. — 64. L. 7, § 4, infr. pro emptore. — 65. L. 32, infr. h. t. l. 2, in fin. supr. si ex noxali. — 66. L. 35, infr. h. t. — 67. L. 26, § ult. supr. eod. — 68. L. 1, in fin. infr. si familia furtum fecisse dicitur. — 69. L. 2, infr. d. t. — 70. L. 29, supr. h. t. l. 156, in pr. infr. de reg. jur. — 71. L. 17, in fin. supr. h. t. l. 3, supr. si ex noxali. — 72. L. 34, infr. § ult. Inst. h. t.

35. ULPIANUS, lib. 41, ad Sabinum. Et, si condemnatus fuerit filius, iudicatum facere debet: tenet enim condemnatio: quinimo etiam illud dicendum est, patrem quoque post condemnationem filii, duntaxat de⁷³ peculio posse conveniri.

36. Idem, lib. 37, ad Edictum. Si quis servum pigneratum, deinde a debitore subreptum, emerit a debitore, nomine ejus furti tenebitur, dominio servi adquisito: nec oberrat, quod Serviana⁷⁴ potest ei homo advocari. Idemque et si a minore quis viginti quinque annis emerit, vel in fraudem creditorum sciens: hi enim, quamvis auferri eis dominium possit, interim tamen conveniendi sunt.

37. TRYPHONINUS, lib. 13 Disputationum. Si alienus servus⁷⁵ furtum mihi fecerit, qui postea in meum dominium pervenerit, extinguitur furti actio, quae mihi competierat, nondum in iudicium deducta: nec si postea alienaverit⁷⁶ eum, quem ante litem contestatam emeram, furti actio restaurabitur: quod si post litem contestatam eum redemero, condemnandus erit venditor.

38. ULPIANUS, lib. 37, ad Edictum. Quemadmodum, si alii vendidisset: parvi enim refert, cui vendiderit, adversario, an alii: suaque culpa litis aestimationem sublaturum, qui vendendo, noxae deditioem sibi ademit. — § 1. Julianus autem lib. 22 Digestorum scribit, si servum pro derelicto⁷⁷ habeam, qui tibi furtum fecerat, liberari me: quia statim meus esse desinit, ne ejus nomine, qui sine domino sit, furti sit actio. — § 2. Si servus meus rem tuam subtraxerit, et vendiderit, tuque nummos, quos ex pretio habebat, ei excuseris⁷⁸, locus erit furti actioni ultra citroque: nam et tu adversus me furti ages noxali servi nomine, et ego adversus te nummorum nomine. — § 3. Sed et si servo creditoris mei solverim nummos, ut is, eos domino suo det, aequo locus erit furti actioni: si is nummos acceptos interceperit⁷⁹.

39. JULIANUS, lib. 9 Digestorum. Si plurium servus furtum fecerit, et omnes dolo fecerint, quo minus eum in potestate haberent, subsequi debet praetor juris civilis actioe, et iudicium honorarium, quod ex hac causa pollicetur, in eum [dare], quem actor elegerit⁸⁰: neque enim amplius praestare actori debet, quam ut detracta noxae deditioe agere possit cum eo: cum noxali iudicio experiri potuisset, si servus exhiberetur. — § 1. Qui alienum servum, suum esse fatetur, quamvis noxali actione obligetur, nihilominus, causa cognita, satisfacere debet. Qui autem pro servo convenitur, satisfactione one randus non est: non enim offert se defensionem alieni servi. — § 2. S quis dicit dominum dolo fecisse, quo minus in potestate ejus servus esset, ille autem contendat⁸¹, eum servum ab alio defendi cum satisfactione, doli mali exceptioni locus erit. — § 3. Sed et si post iudicium acceptum cum domino, servus apparuerit, et, quia non defendebatur, ductus sit, exceptione doli mali postea dominus absolvetur. — § 4. Sed [et] mortuo servo⁸², antequam iudicium accipiatur, omnino hac actione non tenebitur dominus.

40. Idem, lib. 22 Digestorum. Si servus legatus, ante aditam hereditatem, rem heredis futuri subtraxerit, poterit is cum legatario, qui legatum agnoverit, furti agere: sed, si idem servus hereditariam rem subtraxerit, furti actio cessabit: quia⁸³ huiusmodi rerum furtum non fit: ad exhibendum autem actio competit.

41. Idem, lib. 2, ad Urseium Feroecem. Cum servus communis alteri dominorum damnum injuria dedit, idcirco legis Aquiliae actio non est⁸⁴, quia, si extraneo damnum dedisset, cum altero in solidum lege Aquilia agi posset: sicuti cum servus communis furtum fecerit, cum altero⁸⁵ domino furti agi non potest, sed⁸⁶ communi dividundo [agi potest].

42. ULPIANUS, lib. 37, ad Edictum. Si ad libertatem proclamaverit is, cujus nomine noxale iudicium susceptum est, sustineri debet id iudicium, quoad de statu ejus iudicetur: et [sic] si quidem servus fuerit pronuntiatus, noxale iudicium exercebitur: si liber⁸⁷, inutile videbitur. — § 1. Si quis pro servo mortuo,

73. L. 3, § 11, infr. de pecul. — 74. § 7, Inst. de actione. — 75. § 6, vers. unde si alienus. Inst. h. t. — 76. d. § 6, vers. ideoque; L. 18, in fin. infr. de furt. — 77. L. 1, l. 2, L. ult. infr. pro derelicto; L. 36, infr. de stipul. servor. — 78. L. 27, § 21, supr. ad leg. Aquil. l. 52, § 13, infr. de furt. § 11; Inst. de oblig. que ex delict. — 79. L. 7, C. de furt. — 80. L. 26, § 1, supr. h. t. — 81. L. 24, in fin. supr. eod. — 82. L. 15, in fin. infr. de interrogat. — 83. L. 68, infr. de furt. — 84. L. 27, § 1, supr. ad leg. Aquil. — 85. L. 16, § ult. infr. famil. eriscie. — 86. d. L. 16, § ult.; L. 61, in pr. infr. de furt. — 87. L. 15, in fin. infr. de interrogat.; L. 21 in fin. C. de furt.

ignorans eum decessisse, noxale iudicium acceperit, absolvi debet: quia desitit verum esse, propter eum dare oportere. — § 2. Haec actiones perpetuae sunt, locumque habebunt tamdiu, quamdiu⁸⁸ servi dedendi facultatem habebimus. Nec tantum nobis, verumetiam successoribus nostris competet. Item adversus successores: sed non quasi in successores, sed jure domini. Proinde et, si servus ad alium pervenisse proponatur, jure domini noxali iudicio novus dominus convenietur.

43. POMPONIUS, lib. 8 Epistolarum. Servi, quorum noxa caput sequitur, ibi defendendi sunt, ubi⁸⁹ deliquisse arguerentur: itaque servos dominus eodem loco exhibere debet, ubi vim intulisse dicentur: et carere omnium dominio potest, si eos non defendat.

LIBER DECIMUS.

TIT. I.

FINIUM REGUNDORUM.

1. PAULUS, lib. 23, ad Edictum.

Finium regundorum actio in personam² est, licet pro vindicatione rei est.

2. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Haec actio pertinet ad praedia rustica³, quamvis aedificia interveniant: neque enim multum interest, arbores quis in confinio an aedificium ponat. — § 1. Iudici finium regundorum permittitur, ut, ubi non possit dirimere fines, adjudicatione⁴ controversiam dirimat: et si forte, amovendae veteris obscuritatis gratia, per aliam regionem fines dirigere iudex velit, potest hoc facere per adjudicationem, et⁵ condemnationem.

3. GAIUS, lib. 7, ad Edictum provinciale.

Quo casu opus est, ut ex alterutro praedio alii adjudicandum sit: quo nomine is, cui adjudicatur, [in vicem pro eo, quod ei adjudicatur,] certa pecunia condemnandus est⁶.

4. PAULUS, lib. 23, ad Edictum.

Sed et loci unus controversia in partes scindi adjudicationibus potest, prout cuiusque dominium in eo loco iudex comperit. — § 1. In iudicio finium regundorum etiam ejus ratio fit, quod interest. Quid enim, si quis aliquam utilitatem ex eo loco percepit, quem vicini esse apparet? inique damnatio eo nomine fiet. Sed et si mentor ab altero solo conductus⁷ sit, condemnatio erit facienda ejus, qui non conduxit, in partem mercedis. — § 2. Post litem autem contestatam⁸ etiam fructus venient⁹ in hoc iudicio: nam et culpa et dolus exinde praestantur: sed ante iudicium percepti non omnimodo hoc in iudicium venient: aut enim bona fide percepti, et lucrari eum oportet, si eos consumpsit: aut mala fide, et condici oportet. — § 3. Sed et si quis iudici non pareat in succidenda arbore, vel aedificio in fine posito deponendo, parteve ejus, condemnabitur. — § 4. Si dicantur termini dejecti vel exarati, iudex, qui de crimine cognoscit, etiam de finibus cognoscere potest. — § 5. Si alter fundus duorum, alter trium sit, potest iudex uni parti adjudicare locum, de quo quaeritur, licet plures dominos habeat: quoniam magis fundo, quam personis adjudicari fines intelliguntur: hic autem, cum sit adjudicatio pluribus, unusquisque portionem habebit, quam in fundo habet, et pro indiviso. — § 6. Qui communem fundum habent, inter se non condemnantur: neque enim inter ipsos accipi videtur iudicium. — § 7. Si communem fundum ego et tu habemus, et vicinum fundum ego solus, an finium regundorum iudicium accipere possumus? Et scribit Pomponius, non posse [nos accipere:] quia ego et socius meus in hac actione adversarii esse non possumus: sed unius loco habemus. Idem Pomponius, ne utile quidem iudicium dandum dicit, cum possit, qui proprium habet, vel communem vel proprium fundum alienare, et sic experiri. — § 8. Non solum autem inter duos fundos, verumetiam inter tres pluresve fundos accipi iudicium finium regundorum potest: ut puta, singuli plurium fundorum confines sunt, trium forte, vel quatuor. — § 9. Finium

88. L. 7, in pr. supr. h. t. — 89. L. 1, § 1, C. ubi de criminib. — Tit. I. — 1. Lib. 3, C. 59, et § 6, Inst. de officio iudicis. — 2. § 20, Inst. de actione. — 3. L. 4, § 10, infr. h. t. — 4. § 6, Inst. de officio iudicis. — 5. L. 3, infr. h. t. — 6. d. § 7. — 7. Vide tamen L. 1, in pr. infr. si mentor. fals. mod. dixerit. — 8. Adde L. 3, § 6, infr. de treccario. — 9. L. pen. infr. tit. pro. — 10. L. 5 in fin. infr. arbor. furtim cesar. — 11. L.

regundorum actio et in agris vectigalibus¹⁰, et inter eos, qui usumfructum habent, vel fructuarium et dominum proprietatis vicini fundi, et inter eos, qui jure pignoris possident, competere potest. — § 10. Hoc iudicium locum habet in confinio praediorum rusticorum¹¹: urbanorum, displicuit: neque enim confines hi, sed magis vicini dicuntur, et ea communibus parietibus plerumque determinantur: et ideo etsi in agris aedificia juncta sint, locus huic actioni non erit: et in urbe hortorum latitudine contingere potest, ut etiam finium regundorum agi possit. — § 11. Sivo via publica intervenit, confinium non intelligitur: et ideo finium regundorum agi non potest.

5. Idem, lib. 13, ad Sabinum.

Quia magis in confinio meo via publica vel flumen sit, quam ager vicini.

6. Idem, lib. 23, ad Edictum.

Sed, si rivus privatus intervenit, finium regundorum agi potest

7. MODESTINUS, lib. 10 Pandectarum.

De modo agrorum arbitri dantur: et is, qui majorem locum in territorio habere dicitur, caeteris, qui minorem locum possident, integrum locum adsignare compellitur. Idque ita rescriptum est.

8. ULPIANUS, lib. 6 Opiniorum.

Si irruptione fluminis fines agri confudit inundatio, ideoque usurpandi quibusdam loca, in quibus jus non habent, occasionem praestat, praesens provincia alieno eos abstinere¹², et domino suum restituere, terminosque per mensorem declarari jubet. — § 1. Ad officium de finibus cognoscendis pertinet, mensores mittere, et per eos dirimere ipsam finium questionem, ut aequum est, si ita res exigit, oculisque¹³ suis subjectis locis.

9. JULIANUS, lib. 8 Digestorum.

Iudicium finium regundorum manet, quamvis socii communi dividundo egerint, vel alienaverint fundum.

10. Idem, lib. 51 Digestorum.

Iudicium communi dividundo, familiae eriscundae, finium regundorum, tale est, ut in eo singulae personae duplex¹⁴ jus habeant: agentis, et ejus, quo cum agitur.

11. PAPINIUS, lib. 2 Responsorum.

In finalibus questionibus vetera¹⁵ monumenta, census¹⁶ autoritas ante litem inchoatam ordinati sequenda est: modo si non varietate¹⁷ successionum, et arbitrio possessorum, fines, additis vel detractis agris, postea permittatobetur

12. PAULUS, lib. 3 Responsorum.

Eos terminos, quantum ad dominii questionem pertinet, observari oportere fundorum, quos demonstravit is, qui utriusque preli dominus fuit, cum alterum eorum venderet¹⁸: non enim termini, qui singulos fundos separabant, observari debent, sed demonstratio ad finium novos fines inter fundos constituere.

13. GAIUS, lib. 4, ad legem duodecim Tabularum.

Sciendum est, in actione finium regundorum illud observandum esse, quod ad exemplum quodammodo ejus legis scriptum est, quam Athenis Solon dicitur tulisse: nam illic ita est, *Εάν τις αἰμασίαν παρ' ἀλλοτρίου χωρίου ὀρυγῆ, τὸν ὄρον μὴ παραβαίνειν ἐὰν τεγῆς, πόδα ἀπολείπειν ἐὰν δὲ οὐκ ἔσται, δύο πόδας ἐὰν δὲ τάρων ἢ βόθρων ὄρυγῆ, ἕως τὸ βάθος ἢ, τοσοῦτον ἀπολείπειν ἐὰν δὲ ἀρέας ὀρυγῆν ἐλάϊαν δὲ, καὶ σικκῆν, ἐννεὰ πόδας ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου φρετέων τὰ δ' ἄλλα δένδρα, πέντε πόδας*: id est, *Si quis septem ad alienum praedium fixerit, infoderitque, terminum ne excedit: si maceriam, pedem relinquit: si vero domum, pedes duos: si sepulchrum aut scrobem foderit, quantum profunditatis habuerint, tantum spatii relinquit: si puteum, passus latitudinem: at vero oleam, aut ficum, ab alieno ad novem pedes planiato: caeteras arbores, ad pedes quinque.*

TIT. II.

FAMILIAE ERISCUNDÆ.

1. GAIUS, lib. 7, ad Edictum provinciale.

Haec actio proficiscitur a lege duodecim tabularum. Namque cohere

2, in pr. supr. h. t. — 12. Adde L. 4, C. h. t. — 13. L. 3, C. eod. — 14. L. 37, § 1, infr. de oblig. et act. — 15. L. 10, infr. de probat. — 16. L. 4, in pr. infr. de censib. — 17. L. 4, C. h. t. — 18. L. 2, C. eod. — Tit. II. — 1. Lib. 5, C. 56, et § 4, Inst. de oblig. que quasi ex contract. § 4, Inst. de officio iudicis.

dibus volentibus a communione discedere, necessarium videbatur aliquam actionem constitui, qua inter eos res hereditariae distribuere...

2. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Per familiae eriscundae actionem dividitur hereditas, sive ex testamento, sive ab intestato, sive ex lege duodecim tabularum...

3. GAIVS, lib. 7, ad Edictum provinciale.

Plane ad officium iudicis nonnunquam pertinet, ut debita et credita singulis pro solido, aliis alia adtribuat: quia saepe et solutio et exactio partium non minima incommoda habet...

4. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Cetera itaque res praeter nomina veniunt in hoc iudicio. Sin autem nomen uni ex heredibus legatum sit, iudicio familiae eriscundae hoc heres consequitur...

5. GAIVS, lib. 7, ad Edictum provinciale.

Si quae sunt cautiones hereditariae, eas iudex curare debet, ut apud eum maneat, qui maiore ex parte heres sit: ceteri descriptum et recognitum faciant, cautione interposita...

6. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Nam ad licitationem rem deducere, ut, qui licitatione vicit, haec habeat instrumenta hereditaria, non placet neque mihi, neque Pomponio.

7. VERULEIVS, lib. 7 Stipulationum.

Si heres unus, cum sub conditione adjectum coheredem, aut apud

2. L. fin. C. communi divid. — 3. L. 25, § 2, infr. h. t. — 4. L. 16, l. 18, infr. de except. — 5. L. 36, infr. h. t. — 6. L. 1, supr. de hered. petit. — 7. L. 5, in fin. supr. d. t. — 8. L. 22, supr. de adopt. — 9. L. 15, supr. de inoffic. testam. — 10. L. 44, § 4, infr. h. t. — 11. L. 4, in pr. — 12. L. 25, § 1, infr. eod. — 13. L. 22, § 1, infr. eod. — 14. L. 8, § 9, supr. de irrogaet. — 15. L. 25, § 1, infr. h. t. — 16. L. 25, § 1, infr. h. t. — 17. L. 4, § fin. supr. eod. — 18. L. 8, in pr. infr. eod. — 19. L. 1, in pr. infr. de pignorat. act. — 20. L. 48, in fin. l. 52, in pr.

hostes adjectum [eo] haberet, dixerit se heredem esse, et actione expertus vicerit, deinde conditio heredis extiterit, vel postliminio redierit, an victoriae commodum debeat cum eo communicari?

8. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Pomponius scribit, si uni ex heredibus praefegata fuerint rationes, non prius ei tradendas, quam coheredes descriperint. Nam et si servus actor (inquit) fuerit legatus, non alias eum tradendum, quam rationes reddiderit.

9. PAVLVS, lib. 25, ad Edictum.

Veniunt in hoc iudicio res, quas heredes usuceperunt, cum defuncto traditae essent: haec quoque res, quae heredibus traditae sunt, cum defunctus emisisset.

10. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Item praedia, quae nostri patrimonii sunt: sed et vectigalia, vel superficaria. Nec minus haec quoque res; quas alienas defunctus bona fide possedit.

11. PAVLVS, lib. 25, ad Edictum.

Partum quoque editum et post aditam hereditatem:

12. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Et post litem contestatam, Sabinus scribit in familia eriscundae iudicio venire, et adjudicari posse. — § 1. Idem erit et si servus hereditariis ab extraneo aliquid datum sit.

13. PAPINIANVS, lib. 7 Questionum.

Alienationes enim post iudicium acceptum interdictae sunt, duntaxat voluntariae, non quae vetustiore causam, et originem juris habent necessariam.

14. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Sed et si usucapio fuerit coepa ab eo, qui heres non erat ante litem contestatam, et postea impleta fuerit, rem de iudicio subducit. — § 1. Ususfructus an in iudicio deducatur, quaeritur: utputa si, deducto usufructu, fundus fuit ab heredibus legatus;

15. PAVLVS, lib. 25, ad Edictum.

Vel si servo hereditario ususfructus legatus sit, nec enim a personis discedere sine interitu sui potest?

16. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Et puto officio iudicis contineri, ut, si volent heredes a communione ususfructus discedere, morem eis gerat cautionibus interpositis. — § 1. Julianus ait, si alii fundum, alii usufructum fundi iudex ad-

infr. de act. empti. — L. 24, C. de fideicom. — 19. L. 4, in fin. supr. h. t. — L. 1, § 56, vers. sed et in fin. infr. de pignorat. act. — 20. L. 5, in verb. ipse exhibeatur. supr. h. t. — 21. L. 1, infr. de fide instrum. — 22. L. 5, § 5, vers. in his autem, infr. de adquir. rer. domin. — 23. L. 44, infr. de acquir. rer. domin. — 24. L. 66, supr. de rei vindic. — L. 1, § 4, infr. de SC. Silan. — 25. L. 1, in pr. infr. de statuliber. — 26. L. 45, § ult. infr. de fideicom. libert. — 27. L. 1, C. communi divid. — 28. Adde L. 15, l. 16, infr. h. t. — 29. L. 15, § 3, supr. de usufr. — 30. L. 6, § 16, infr. h. t. proa

judicaverit, non communicari usufructum. — § 2. Ususfructus et si ex certo tempore et usque ad certum tempus, et alternis annis adjudicari potest. — § 3. Id quod annis fundo post litem contestatam illiuit, aequo venit in hoc iudicio. — § 4. Sed et si dolo vel culpa quid in usufructum ab uno ex heredibus factum sit, hoc quoque in iudicium venire, Pomponius ait.

17. GAIVS, lib. 7, ad Edictum provinciale.

Damno commisso ab uno herede, conveniens est dicere, simpli habendam aestimationem in familia eriscundae iudicio.

18. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

His consequenter Julianus ait: Si ex pluribus heredibus uni servus sit generaliter per optionem legatus, et heredes Stichum tabulas hereditarias interlevisse dicant, vel corrupisse, et propter hoc renuocaverint, ne optaretur servus, deinde optatus vindicetur; poterunt, si eis vindicetur, doli mali exceptione uti; et de servo quaestionem habere. — § 1. Sed, an in familia eriscundae iudicio de morte testatoris, vel de morte uxoris liberorumque suorum habebunt quaestionem heredes, quaeritur? Et rectissime Pomponius ait, haec ad divisionem rerum hereditarium non pertinere. — § 2. Idem quaerit, si quis testamento caverit, ut servus exportandus veneat, officio familiae eriscundae iudicis contineri, ut voluntas defuncti non interdicat. Sed et, cum monumentum iussit testator fieri, familiae eriscundae agent, ut fiat. Idem tamen teneat, quia heredum interest, quos jus monumenti sequitur, praescriptis verbis posse eos experiri, ut monumentum fiat. — § 3. Sumptum, quos unus ex heredibus bona fide fecerit, usuras quoque consequi potest a coherede, ex die morae, secundum rescriptum imperatorum Severi et Antonini. — § 4. Celsus etiam illud excepit, coheredem, etsi non solvit, habere familiae eriscundae iudicium, ut cogatur coheres solvere: cum alias non sit liberaturus rem creditor, nisi in solidum ei satisfiat. — § 5. Si filiusfamilias patri heres pro parte extitisset, et a creditoribus peculiaribus conveniret, [cum] paratus sit solvere id omne, quod debetur, per doli mali exceptionem consequatur a creditoribus mandari sibi actiones: sed etiam familiae eriscundae iudicium cum coheredibus habet. — § 6. Cum unus ex heredibus legatum exsolvit ei, qui missus fuerat in possessionem legatorum servandorum causa, putat Papinianus, et verum est, familiae eriscundae iudicium ei competere adversus coheredes: quia non alias discederet legatarius [a] possessione, quam vice pignoris erat consecutus, quam si totum [ei] legatum fuisset exsolutum. — § 7. Sed et si quis Titio debitum solverit, ne pignus veniret, Neratius scribit, familiae eriscundae iudicio eum posse experiri.

19. GAIVS, lib. 7, ad Edictum provinciale.

Item ex diverso similiter prospicere iudex debet: ut quod unus ex heredibus ex re hereditaria percepit, stipulatusque est, non ad ejus solius iudicium pertineat. Quae ita scilicet consequatur iudex, si aut reputationes inter eos fecerit, aut [si] curaverit cautiones interponi, quibus inter eos communicentur commoda et incommoda.

20. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Si filia nupta, quae dotem conferre debuit, per errorem coheredum ita cavit: ut, quod a marito recipere, pro partibus hereditariisolveret: nihilominus arbitrium familiae eriscundae sic arbitraturum Papinianus scribit, ut etiam si constante matrimonio ipsa diem suum obierit, conferatur dos: nam imperitia (inquit) coheredum, jurisdictionis formam mutare non potuit. — § 1. Si filiusfamilias jussu patris obligatus sit, debet hoc debitum praecipere. Sed et si in rem patris vertit,

31. L. 4, in fin. supr. de usufr. — L. un., § pen. supr. quando dies usufr. — 32. L. 15, infr. de usu et usufr. legat. — 33. Immo vide L. 25, § 19, infr. h. t. — 34. L. 42, supr. ad leg. Aquil. — 35. L. 4, supr. de moral. act. — 36. L. 5, C. h. t. — 37. L. 18, in fin. C. eod. — 38. L. 20, § 3, L. 44, § 7, infr. eod. — 39. L. 95, § 10, infr. de solution. — 40. L. 38, in pr. vers. idque maxime, infr. de condic. indub. — 41. § 4, vers. eo quoque, Inst. de collat. legat. — 42. L. 47, in pr. infr. h. t. — 43. N. 18, c. 6. — 44. L. 15, C. h. t. — 45. L. 46, l. 51, in pr. infr. eod. — L. 65, § 2, infr. pro socio: — L. 85, infr. ad leg. Falciat. — L. 2, C. h. t.: L. un., § 20, C. de rei

idem placet; et si de peculio, peculium praecipiet: et ita imperator noster rescripsit. — § 2. Hoc amplius, filiusfamilias heres institutus dotem uxoris suae praecipiet: nec immerito, quia ipse onera matrimonii sustinet: integram igitur dotem praecipiet et cavebit, defensum iri coheredes, qui ex stipulatu possunt conveniri. Idem, [et] si alius dotem dedit, et stipulatus est. Nec solum uxoris suae dotem, sed etiam filii sui uxoris: quasi hoc quoque matrimonii onus ad ipsum spectet: quia filii onera et nurus ipse agnoscere necesse habet. Praecipere autem non solum patri datam dotem filium oportere, verum etiam ipsi filio Marcellus scribit: sed filio datam tandiu, quamdiu peculium patitur, vel in rem patris versum sit. — § 3. Si pater in filios, sine scriptura, bona divisit, et onera aëris alieni pro modo possessionum distribuit, non videri simplicem donationem, sed potius supremi iudicii divisionem, Papinianus ait. Plane inquit, si creditores eos pro portionibus hereditariis conveniant, et unus placita detrectet, posse cum eo praescriptis verbis agi, quasi certa lege permutationem fecerint, scilicet, si omnes res divise sint. — § 4. Familiae eriscundae iudicium amplius, quam semel agi non potest: nisi causa cognita: quod si quaedam res indivisae relictæ sunt, communi dividendo de his agi potest. — § 5. Papinianus ait: si uni ex heredibus onus aëris alieni injungitur citra speciem legati, officio iudicis familiae eriscundae cognoscens suscipere eum id oportere: sed non ultra dodrantem portionis suae, ut quadrantem illibatam habeat, indemnis igitur coheredes suos prestare cavebit. — § 6. Idem scribit, [et] si filius in muneribus publicis, in quibus pater ei consentit, reliquatus est, et pro parte heres scriptus est, hoc quoque debere praecipere, quia et hoc patris aëris alienum fuit. Sed si qua munera post mortem patris suscepit, ab his heredes patris soluti sunt. — § 7. Neratius autem respondit, eum, qui plures filios haberet, unum ex filiis ἀγωνοθεσῶν, id est, constituendi designandique certaminis munus, suscepturum professum esse: et prius, quam honore fungeretur, mortuum esse omnibus filiis heredibus institutis: et quaestium esse, an is filius, quod in eam rem impendisset, familiae eriscundae consequatur? [eique] respondisse, nulla actione idem consequi posse: quod merito displicet. Debet itaque hoc in familiae eriscundae iudicium venire. — § 8. Item Papinianus scribit, si maritus alterum ex heredibus onus dotis solvendae, quae in stipulationem venit, suscipere iussit: et mulier adversus utramque dirigat dotis petitionem, coheredem esse defendendum ab eo, qui suscipere onus iussus est. Sed legata, quae ab utroque pro dote data electa dote retinentur, in compendio coheredis [esse], qui debito levatur, non oportet: videlicet ut coheres, qui onus aëris alieni suscepit, officio iudicis legatum consequatur. Et verum est hoc, nisi aliud testator edixit. — § 9. Idem scribit: quod uni ex coheredibus statuliber conditionis implendae nomine dedit de peculio, in hoc iudicio non venire, nec communicari debere.

21. PAVLVS, lib. 25, ad Edictum.

Idem et in communi dividendo.

22. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Item Labeo scribit, si unus heredum thesaurum relictum a testatore effodit, familiae eriscundae iudicio eum teneri, etsi cum extraneo consocio partitus sit. — § 1. Familiae eriscundae iudex [ita] potest pluribus eandem rem adjudicare, si aut pluribus fuerit unius rei praecipio relicta (ubi etiam necessitatem facere Pomponius scribit, ut pluribus adjudicetur) vel si certam partem unicuique coheredum adsignet: sed post etiam, licitatione admissa uni rem adjudicare. — § 2. Sed et regionibus divisum fundum posse adjudicare secundum divisionem, nemo dubitavit. — § 3. Sed etiam, cum adjudicat, poterit imponere aliquam servitutem, ut alium alii servum faciat ex iis, quos adjudicat: sed si pure alii adjudicaverit fundum, alium adjudicando, amplius servitutem imponere non poterit. — § 4. Familiae eriscundae iudicium ex duobus constat, id est, rebus, atque praestationibus, quae sunt personales actiones. — § 5. Papinianus de re, quae apud hostes est, Marcellum reprehendit, quod non putat praestationes ejus rei venire in familiae eriscundae iudicium, quae apud hostes est: quid enim impedimentum est, rei praestationem venire, cum et ipsa veniat?

23. PAVLVS, lib. 25, ad Edictum.

Propter spem postliminii: scilicet cum cautione: quia possunt non reverti: nisi si tantum aestimatus sit dubius eventus.

utor. act. — 46. d. L. 65, in fin. infr. pro socio. — 47. L. 25, § 13, infr. h. t. — 48. L. un., § 10, C. de rei uxori. act. — 49. Adde L. 53, l. 59, § fin. infr. l. ult. C. h. t. — 50. L. 8, § 4, supr. eod. — 51. L. 69, § 2, infr. de legat. 1. — 52. L. 1, C. h. t. — 53. L. 1, § 16, infr. de collation. — 54. L. 2, infr. ad municip. — 55. L. 21, § 2, infr. d. t. — 56. L. 55, infr. de legat. 2. — L. 7, § 3, infr. de liberat. legat. — 57. L. 3, § ult. infr. de condic. caus. dat. — L. 3, § 1, infr. de statulib. — 58. L. 15, infr. ad exhib. — L. 31, § 1, infr. de acquir. rer. domin. — 59. L. 5, supr. h. t. — 60. l. 7, § 1, l. 18, infr. tit. prox. — 61. L. 4, § 3, infr. tit. prox.

A

B

C

D

E

F

G

24. ULPIANUS, lib. 19, ad Edictum.

Sed et ejus rei, quae in rebus humanis esse desiit, veniunt praestationes: et ego Papiniano consentio. — § 1. Familiae eriscundae iudicium, et inter bonorum possessores, et inter eum, cui restituta est hereditas ex Trebelliano senatusconsulto, et ceteros honorarios successores, locum habet.

25. PAULUS, lib. 23, ad Edictum.

Heredes ejus, qui apud hostes decessit, hoc iudicium experiri possunt. — § 1. Si miles alium castrensiem, alium ceterorum bonorum heredem fecerit, non est locus familiae eriscundae iudicio: divisum est enim per constitutiones inter eos patrimonium. Quemadmodum cessat familiae eriscundae iudicium, cum nihil in corporibus, sed omnia in nominibus sunt. — § 2. Quantum vero ad accipiendum familiae eriscundae iudicium, nihil interest, possideat quis hereditatem, necne. — § 3. De pluribus hereditatibus, quae inter eosdem ex diversis causis communes sint, unum familiae eriscundae iudicium sumi potest. — § 4. Si inter me et te Titiana hereditas communis sit, inter me autem, et te et Titium Seiana, posse unum iudicium accipi inter tres, Pomponius scribit. — § 5. Item, si plures hereditates inter nos communes sunt, possumus de una familia eriscundae iudicium experiri. — § 6. Si testator rem communem cum extraneo habebat, sive rei suae partem alicui legavit, aut heres ante iudicium familiae eriscundae acceptam partem suam alienavit, ad officium iudicis pertinet, ut eam partem, quae testatoris fuit, alicui jubeat tradi. — § 7. Quod pro emptore, vel pro donato (puta) coheres possidet, in familiae eriscundae iudicium venire negat Pomponius. — § 8. Idem scribit: Cum ego et tu heredes Titio extitissetis, si tu partem fundi, quem totum hereditarium dicebas, a Sempronio petieris, et victus fueris, mox eandem partem a Sempronio emero, et traditus mihi fuerit, agente te familiae eriscundae iudicio, non veniet non solum hoc, quod pro herede possidetur, sed nec id, quod pro emptore. Cum enim per iudicem priorem apparuit, totam non esse hereditatis, quemadmodum in familiae eriscundae iudicium veniat? — § 9. An ea stipulatio, qua singuli heredes in solidum habent actionem, veniat in hoc iudicium, dubitatur: veluti si is, qui viam, iter, actus stipulatus erat, decesserit: quia talis stipulatio per legem duodecim tabularum non dividitur, quia nec potest? Sed verius est, non venire eam in iudicium, sed omnibus in solidum competere actionem: et, si non praestetur via, pro parte hereditaria condemnationem fieri oportet. — § 10. Contra, si promissor via decesserit pluribus heredibus institutis, nec dividitur obligatio, nec dubium [est], quin duret: quoniam viam promittere et is potest, qui fundum non habet. Igitur, quia singuli in solidum tenentur, officio iudicis cautiones interponi debere, ut si quis ex his conventus litis aestimationem praestiterit, id pro parte a ceteris consequatur. — § 11. Idem dicendum est, et si testator viam legaverit. — § 12. In illa quoque stipulatione prospiciendum est coheredibus, si testator promiserit, Neque per se, neque per heredem suum fieri, quo minus ire agere possit, quoniam, uno prohibente, in solidum committitur stipulatio: ne unus factum ceteris damnosum sit. — § 13. Idem juris est in pecunia [promissa] a testatore, si sub poena promissa sit, nam licet haec obligatio dividatur per legem duodecim tabularum, tamen, quia nihilum prodest ad poenam evitandam, partem suam solvere: sive nondum soluta est pecunia, nec dies venit, prospiciendum est per cautionem, ut de indemnitate caveat, per quem factum fuerit, ne omnis pecunia solveretur: aut ut caveat, se ei, qui solidum solverit, partem praestaturum: sive etiam solvit unus universam pecuniam, quam defunctus promittit, ne poena committeretur, familiae eriscundae iudicio a coheredibus partes recipere poterit. — § 14. Idem observatur in pignoribus solvendis, nam nisi universum, quod debetur, offerretur, iure pignus creditor vendere potest. — § 15. Si unus ex coheredibus noxali iudicio servum hereditarium defenderit, et litis aestimationem obtulerit, eum hoc expediret, id pro parte hoc iudicio consequatur. Idem est et si unus legatorum nomine caverit, ne in possessionem mitterentur: et omnino quoque pro parte expediri non possunt, si unus cogente necessitate fecerit, familiae eriscundae iudicio locus est. — § 16. Non tantum dolum, sed et culpam in re hereditaria praestare debet coheres: quoniam cum coherede non contrahimus, sed incidimus in eum: non tamen diligentiam praestare debet, qualem diligens paterfamilias; quoniam hic propter suam partem

causam habuit gerendi: et ideo negotiorum gestorum ei actio non competit. Talem igitur diligentiam praestare debet, qualem in suis rebus. Eadem sunt, si duobus res legata sit: nam et hos conjunxit ad societatem non consensus, sed res. — § 17. Si incerto homine legato, et postea defuncto legatario, aliquis ex heredibus legatarii non consentiendo impederit legatum, is, qui impedit, hoc iudicio ceteris, quanti interest eorum, damnabitur. Idem est, si e contrario unus ex heredibus, a quibus generaliter homo legatus est quem ipsi elegerint, noluerit consentire, ut praestetur, quem solvi omnibus expediebat, et ideo conventi a legatario iudicio, pluris damnati fuerint. — § 18. Item culpa nomine tenetur, qui, cum ante alios ipse adisset hereditatem, servitutes praedii hereditariis debitas passus est non utendo amitti. — § 19. Si filius, cum patrem defenderet, condemnatus solverit, vel vivo eo, vel post mortem, potest aequius dici, habere petitionem a coherede in familiae eriscundae iudicio. — § 20. Iudex familiae eriscundae nihil debet in divisum relinquere. — § 21. Item curare debet, ut de evictione caveatur his, quibus adjudicat. — § 22. Si pecunia, quae domi relicta non est, per praecipionem relicta sit, utrum universa a coheredibus praestanda sit, an pro parte hereditaria: quemadmodum si pecunia in hereditate relicta esset, dubitatur? et magis dicendum est, ut id praestandum sit, quod praestaretur, si pecunia esset inventa.

26. GAIUS, lib. 7, ad Edictum provinciale.

Officio [autem] iudicis convenit, jubere rem hereditariam venire unam, pluresve, pecuniamque ex pretio redactam ei numerari, cui legata sit.

27. PAULUS, lib. 23, ad Edictum.

In hoc iudicio condemnationes et absolutiones in omnium persona faciendae sunt: et ideo si in alicujus persona omnia sit damnatio, in ceterorum quoque persona quod fecit iudex, non valebit: quia non potest [ex] uno iudicio res iudicata in partem valere, in partem non valere.

28. GAIUS, lib. 7, ad Edictum provinciale.

Rem pignori creditori datam, si per praecipionem legaverit testator, officio iudicis continetur, ut ex communi pecunia laetur, eamque ferat is, cui eo modo fuerat legata.

29. PAULUS, lib. 4, ad Edictum.

Si pignori res data defuncto sit, dicendum est in familiae eriscundae iudicio venire: sed is, cui adjudicabitur, in familiae eriscundae iudicio pro parte coheredi erit damnandus: nec cavere debet coheredi, indemnem eum fore adversus eum, qui pignori dederit: quia pro eo erit, ac si hypothecaria vel Serviana actioe petita litis aestimatio oblata sit, ut et is, qui obtulerit, adversus dominum vindicantem exceptione tendens sit. Contra quoque, si is heres, cui pignus adjudicatum est, vult totum redde, licet debitor nolit, audiendus est. Non idem dici potest, si alteram partem creditor emerit, adjudicatio enim necessaria est: emptio, voluntaria: nisi si objiciatur creditori, quod animose licitus est, sed huius rei ratio habebitur: quia quod creditor egit, pro eo habendum est, ac si debitor per procuratorem egisset: et ejus, quod propter necessitatem impendit, etiam ultra est actio creditori.

30. MODESTINUS, lib. 6 Responsorum.

Fundus mihi communis est, [et] pupille coheredi: in eo fundo reliquiae sunt conditae, quibus religio ab utriusque patribus debebatur: nam parentes quoque ejusdem pupillae ibi sepulti sunt: sed tutores distrahere fundum volunt: ego non consentio, sed portionem meam possidere malo, cum universitatem emere non possim, et velim pro meo arbitrio exsequi jus religionis: quero, an recte arbitrum communi dividendo ad hunc fundum partiduum petam: an etiam is arbitri, qui familiae eriscundae datur, iisdem partibus fungi possit, ut hanc possessionem, exemptis ceteris corporibus hereditariis, pro iure cuique nobis partiarum? Herennius Modestinus respondit: Nihil proponi, cur familiae eriscundae iudicio additus arbitri officium suum etiam in ejus fundi, de quo agitur, divisionem interponere non possit: sed religiosa loca in iudicium non deduci, eorumque jus singulis heredibus in solidum competere.

31. PAPINIANUS, lib. 7 Questionum.

Si servus pignori obligatus laetur ab uno ex heredibus, quamvis postea decedat, officium tamen arbitri durat: sufficit enim communionis causa quae praecessit, quaeque hodie duraret, si res non interdiscisset.

62. L. 51, infr. h. t. L. 11, infr. tit. prox. — 63. L. 2, infr. de honor. posses. — 64. L. 40, infr. h. t. — 65. L. 16, § 6, in fin. infr. ad SC. Trebell. — 66. L. 2, § fin.; L. 4, in pr.; L. 51, in fin. infr.; L. 6, C. h. t. — 67. L. 1, § 1, supr. cod.; L. pen. infr. tit. prox. — 68. L. 51, § 14, infr. pro socio. — 69. L. 2, § 2, infr. de verb. oblig. — 70. L. 17, supr. de servit. — 71. d. L. 2, § 1, infr. de verb. oblig. — 72. d. L. 17, supr. de servit. d. L. 2, § 2, infr. de verb. oblig. — 73. L. 48, § 1, infr. de evict. — 74. L. 4, § 2, vers. sed quo casu. infr. de verb. oblig. — 75. L. 44, § 5, infr. h. t.; L. 11, § 23, infr. de legat. 3; L. 5, in fin.; L. 55, § 3, infr. de verb. oblig. — 76. L. 5, § pen. in fin. infr. d. t. — 77. L. 44, § fin.

32. Idem, lib. 2 Responsorum.

Quae pater inter filios non divisit, post datas actiones vice divisionis, ad singulos pro hereditaria portione pertinent: modo si caetera, quae non dividit, in unum generaliter non contulit, vel res datas non sequuntur.

33. Idem, lib. 7 Responsorum.

Si paterfamilias, singulis heredibus fundos legando, divisionis arbitrio fungi voluit, non aliter partem suam coheres praestare cogetur, quam si vice mutua partem nexu pignoris liberam consequatur.

34. Idem, lib. 8 Responsorum.

Servos inter coheredes tempore divisionis aestimatos, non emendi sed dividendi animo pretiis adscriptos videri placuit: quare suspensa conditione mortuos, tam heredi, quam fideicommissario deperisse.

35. Idem, lib. 12 Responsorum.

Pomponius Philadelphus, dotis causa, praedia filiae, quam habebat in potestate, tradidit: et reditus eorum genero solvi mandavit: an ea praecipua filia retinere possit, cum omnes filios heredes instituisset, quaeratur? Justam causam retinendae possessionis habere filiam, quoniam pater praedia, de quibus quaerebatur, dotis esse voluit, et matrimonium post mortem quoque patri steterat, respondit: Filiam etenim, quae naturaliter agros tenuit, specie dotis, cujus capax fuisset, defendi.

36. PAULUS, lib. 2 Questionum.

Cum putarem te coheredem meum esse, idque verum non esset, egi tecum familiae eriscundae iudicio: et a iudice invicem adjudicationes et condemnationes factae sunt: quero, rei veritate cognita, utrum condicio invicem competat, an vindicatio: et an aliud in eo, qui heres est; aliud in eo, qui heres non sit, dicendum est? Respondi: Qui ex asse heres erat, si, cum putaret se Titium coheredem habere, acceperit cum eo familiae eriscundae iudicium, et condemnationibus factis solverit pecuniam, quoniam ex causa iudicati solvit, repetere non potest. Sed tu videris eo moveri, quod non est iudicium familiae eriscundae, nisi inter coheredes acceptum: sed, quamvis non sit iudicium, tamen sufficit ad impediendam repetitionem, quod quis se putat condemnatum. Quod si neuter eorum heres fuit, sed, quasi heredes essent, acceperint familiae eriscundae iudicium, de repetitione idem in utrisque dicendum est, quod diximus in altero. Plane si sine iudice dividerint res, etiam conditionem earum rerum, quae ei cesserunt, quem coheredem esse putavit, qui fuit heres, competere dici potest: non enim transactum inter eos intelligitur, cum ille coheredem esse putaverit.

37. SCEVOLE, lib. 12 Questionum.

Qui familiae eriscundae iudicio agit, [non] confitetur adversarium sibi esse coheredem.

38. PAULUS, lib. 3 Responsorum.

Lucius et Titia fratres emancipati a patre, adulti curatores acceperunt: hi communes pecunias ex relictis redactas singulis subministraverunt: postea [omne] patrimonium dividerunt, et post divisionem Titia soror Lucio fratri suo cepit questionem movere, quasi amplius accepisset, quam ipsa acceperat: cum Lucius frater ejus non amplius sua portione, imo minus, quam dimidium consecutus sit: quero, an Titiae competat adversus fratrem actio? Paulus respondit, secundum ea, quae proponuntur, si Lucius non amplius ex relictis praediorum communium accepit, quam pro hereditaria portione ei competeret, nullam sorori ejus adversus eum competere actionem. Idem respondit, cum ex decretis alimentis a praetore amplius fratrem accepisse diceretur, quam sororem: non tamen ultra partem dimidiam.

39. SCEVOLE, lib. 4 Responsorum.

Ex parte heres institutus, causam de totis bonis, quam omnes heredes patiebantur [ob inultam mortem], suscepit, et obtinuit, coheres ab eo partem suam petebat, nec partem sumptuum factorum in litem praestare volebat: quaesitum est, an doli exceptio noceret? Respondi, si idcirco amplius erogatum esset, quod ipsius quoque causa defensa esset, habendam rationem sumptuum: sed, et si omiserit doli exceptionem, agere potest de recipienda portione sumptuum. — § 1. Intestato moriens, codicillis praedia sua omnia et patrimonium inter liberos divisit: ita ut longe amplius filio, quam filiae relinqueret: quaesitum est, an soror fratri dotem conferre deberet? Respondi, secundum ea, quae proponerentur, si nihil indivisum reliquisset, rectius dici ex voluntate defuncti collationem dotis

62. L. 11, L. 21, C. h. t. — 93. d. L. 21. — 94. L. 18, supr. h. t. — 95. L. 1, in fin. supr. cod. — 96. Adde L. 51, L. 52, in pr. supr. de pact. — 97. L. ult. circa fin. C. depositi. — 98. L. 18, in fin. C. h. t. — 99. L. 46, infr. de manum. testam. — 100. L. 1, L. 2, infr. de peccul. legat. — 1. L. 24, in fin. supr. h. t. — 2. L. ult. infr. de iure patronat. — 3. L. 4, in pr. supr. h. t. — 4. L. 52, § 21, L. ult. infr. cod. — 5. L. 2, § pen. supr. cod.; L. 5, in pr. infr. tit. prox.

cessare. — § 2. Servo libertatem dedit, qui erat annorum quindecim, cum erit annorum triginta: eidem ex die mortis suae quoad viveret, cibariorum nomine, denarios denos; vestiarii, denarios viginthiquaque praestari se velle significavit: quaesitum est, an utile esset cibariorum et vestiariorum legatum, cum Stichus ante libertatis tempus decesserit: et an, si non est utile, heres, qui praestiterat, a coherede repetere possit, apud quem morabatur? Respondi, non quidem debita fuisse: sed si id, quod datum est in alimenta, consumptum sit, repeti non posse. — § 3. Filiius republicae debita, quae post mortem patris contraxit, fratri suo pro parte hereditaria reputare non potest, si non in omnibus socii essent: licet hereditatem paternam communem haberent, et pater pro altero filio in patria magistratu functus decessit. — § 4. Duos filios scripsit heredes, et certos homines unicuique eorum praegavit, in quibus uni Stephanum cum peculio: is vivo testatore manumissus decessit: deinde pater: quaesitum est, an id, quod in peculio habuit Stephanus prius, quam manumitteretur, ad utrosque filios pertineat: an vero ad eum solum, cui cum peculio praegatus fuerat? Respondi, secundum ea, quae proponerentur, ad utrosque. — § 5. Pater in filios divisit bona, et eam divisionem testamento confirmavit, et cavuit, ut es alienum, quod unusquisque eorum habet, sive habeat, solus sustineret: postea, unus ex filiis cum pecunia mutaretur, intervenit pater, ejusque consensu praedia, quae filio assignaverat, pignori data sunt: post mortem patris eadem praedia idem filius possedit, usuras solvit: quero, an familiae eriscundae iudicio, si praedia pignori data distrahat creditor, aliquid ei a coherede praestandum sit? Respondi, secundum ea, quae proponerentur, non esse praestandum.

40. GAIUS, lib. 2 Fideicommissorum.

Si ex asse heres institutus, rogatus sit mihi partem aliquam restituere, veluti dimidiam, utile familiae eriscundae iudicium recte inter nos agetur.

41. PAULUS, lib. 1 Decretorum.

Quaedam mulier ab iudice appellaverat, quod diceret, eum de divisa hereditate inter se et coheredem, non tantum res, sed [et] libertos divisisse, et alimenta, quae dari testator certis libertis jussisset, nullo enim iure id eum fecisse: ex diverso respondebatur, consensisse eos divisioni, et multis annis alimenta secundum divisionem praestitisse: placuit, standum esse alimentorum praestationi. Sed et illud adiecit, nullam esse libertorum divisionem.

42. POMONIUS, lib. 6, ad Sabinum.

Si ita legatum fuerit uni ex heredibus: quod mihi debet praecipio, officio iudicis familiae eriscundae continetur, ne ab eo coheredes exigant: nam, et si quod alius deberet, praecipere unus jussus fuerit, officio iudicis actiones ei praestari debebant pro portione coheredis.

43. ULPIANUS, lib. 50, ad Sabinum.

Arbitrum familiae eriscundae vel unus petere potest: nam provocare apud iudicem vel unum heredem posse, palam est: igitur et praesentibus ceteris et in vitis poterit vel unus arbitrum poscere.

44. PAULUS, lib. 6, ad Sabinum.

Inter coheredes etiam communi dividendo agi potest, ut res duntaxat, quae eorum communes sint, et causae ex his rebus pendentes in iudicium veniant: de ceteris vero in integro sit familiae eriscundae iudicium. — § 1. Si familiae eriscundae vel communi dividendo actum sit, adjudicationes praetor tuetur, exceptiones aut actiones dando. — § 2. Si coheredes, absente uno coherede, rem vendiderant, et in ea re dolo malo fecerunt, quo plus ad eos perveniret; vel familiae eriscundae iudicio praestabant ei, qui abfuit, vel hereditatis petitionem. — § 3. Fructus, quos ante aditam hereditatem ex fundo hereditario heres capit, non aliter familiae eriscundae iudicio praestare eum Julianus ait, quam si, cum sciret hereditarium fundum esse, ceperit. — § 4. Qui familiae eriscundae, et communi dividendo, et finium regundorum agunt, et actores sunt et rei: [et] idcirco jurare debent non calumnia causa litem intendere, [et] non calumnia causa ad inficias ire. — § 5. Quod ex facto suo unus ex coheredibus ex stipulatione hereditaria praestat, a coherede non repetit: veluti, si a se heredeque suo dolum malum abfuturum defunctus spondit: vel, neque per se neque per heredem suum fore, quo minus quis eat, agat: imo et si reliqui propter factum unius teneri ceperint quasi conditio stipulationis hereditariae extiterit, habebunt familiae eriscundae iudicium cum eo, propter quem commissa sit stipulatio. — § 6. Si quis stipulatus fuerit, Titium heredemque ejus ratum habiturum, et

6. Adde L. 13, in fin. pr. supr. de minor. — 7. L. ult. C. commun. divid. — 8. L. 34, in fin. infr. pro socio. — 9. L. 20, in fin. C. h. t. — 10. L. 2, § 3, supr. cod.; L. 11, in fin. supr. de iurid.; L. 18, supr. de iudic.; L. 10, supr. tit. prox.; L. 37, § 1, infr. de oblig. et act. — 11. § 49, et ult. — 12. L. 23, § 2, supr. h. t. — 13. L. 41, § 1, infr. de verb. oblig.